

Лідія Ковалець

ПРО ПАРАСКУ АМБРОСІЙ ТА ЇЇ ПОЕТИЧНІ ПРИСВЯТИ ДІТЯМ

Літературно-критичний нарис

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

Лідія Ковалець

ПРО ПАРАСКУ АМБРОСІЙ ТА ЇЇ ПОЕТИЧНІ ПРИСВЯТИ ДІТЯМ

Літературно-критичний нарис

Чернівці
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
2020

УДК 821.161.2-93Абр09

Друкується за ухвалою редакційно-видавничої ради
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича

Науковий редактор Мельничук Богдан,
доктор філологічних наук, професор

Ковалець Лідія

К 560 Про Параску Амбросій та її поетичні присвяти дітям :
літ.-крит. нарис / Лідія Ковалець. — Чернівці : Чернівець,
нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. — 56 с.

Життєво-творчий шлях української поетеси з Буковини Параски Амбросій (1910—1997), найкраща частина її художньої спадщини — вірші для дітей уперше стають об'єктом цілісного наукового розмислу. Народне світовідчужання авторки, естетичні погляди, основані на фольклорних традиціях та своєрідному життєвому досвіді, допомогли створенню цілої поетичної країни, де головне — радість життя на рідній землі, уміння працювати й жити за законами народної моралі. Власне страждання письменниці залишилось невиказаним жодною нотою...

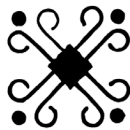
© Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, 2020

Пам'яті Мами

ЗМІСТ

Замість передмови	5
Життєвими дорогами Параски Амбросій	7
У світі дитячого письменства	19
Про авторську індивідуальність письменниці	41
Коротка бібліографія творів Параски Амбросій та літератури про неї	44
Із поетичної спадщини Параски Амбросій	48

ЗАМІСТЬ ПЕРЕДМОВИ

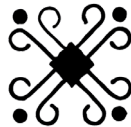
Історія мого знайомства з Параскою Юхимівною Амбросій сягає вже далекого 1980 року, коли за ініціативою доброго університетського вчителя професора В. М. Лесина я побувала на відзначенні 70-ліття цієї письменниці у Садгірському будинку культури Чернівців. Оточена увагою, красива, усміхнена, дарма що фізично недужа, ювілярка у своєму гарному народному строї справляла враження жінки успішної і здалася мені тоді схожою на осінню квітку — одну з тих, які їй щедро дарували того дня.

Згадка, підкріплена знайомством із віршами Параски Амбросій, надто радість од відкриття її дитячої поезії, щирої, доброї, позбавленої будь-яких штукарств, змусили мене ген пізніше, восени 1996-го, постукати у двері садгірської господині письменниці. І нова картина була цілком іншої тональності: вже зовсім прикута до ліжка Параска Юхимівна тужила за минулим, скаржилась на те, що після смерті чоловіка, Георгія Дмитровича, часто напівголодна; її телефон, радіо, телевізор — ледь не все, що єдало її зі світом, несправні, а дорога до її оселі майже забута людьми. Допомогала їй виживати чужа, але добра жінка...

Через рік Параски Амбросій не стало. Її вже й так нечасто згадуване ім'я зринало в культурному просторі чимраз рідше, жодного нового видання творів цієї письменниці не було, а ряд літературознавчих праць про неї (авторства Олександра Губаря, Василя Лесина, Віталія Колодія, Олександра Масляного, Богдана Мельничука, Галини Тарасюк, Григорія Сінченка, Тамари Севернюк, Василя Скуратівського, Олекси Ющенка, Володимира Яворівського) за останнє двадцятиліття так і не поповнився.

Втім, як говорила Ліна Костенко, «усе іде, але не все минає над берегами Вічної ріки». Хай буде ця книжечка скромним віддарунком Парасці Юхимівні за недодану нами увагу, не кажучи вже про те, що іще однією спробою осмислення її життєво-творчого феномену, як і спробою спопуляризувати присвячену дітям найкращу частину цієї художньої спадщини серед нових поколінь читачів.

ЖИТТЄВИМИ ДОРОГАМИ ПАРАСКИ АМБРОСІЙ

По-різному складаються людські долі. Комусь вдається пройти по своїй стежині легко, ніби з підстрибом, багато що здобути, не приклавши для того особливих зусиль: таким, мабуть, просто таланить. Інші ж (їх, здається більшість) живуть інакше: перемагаючи обставини, котрі часто — проти них, стверджуючи себе у важкій каторжній праці, в досягнутому. Параска Амбросій належить саме до таких, до «інших» людей...

Народилася майбутня письменниця 22 жовтня 1910 року в селі Задубрівка, що на Заставнівщині, у бідній селянській родині. Батько, Юхим Іванович, мав на той час зовсім небагато — лише гектар землі, тому і він, і мати, Санхіра Григорівна, наймитували. Проте злидні не полишали родину. Був то початок століття — час масової еміграції українців до Канади у пошуках кращої долі. Повіривши розповідям вербувальників про тамтешній рай, простий буковинець Юхим Амбросій і собі вирушив на заробітки, проте не тільки

не зміг поправити становище й надіслати родині якусь копійчину, а й не заробив навіть грошей на зворотний шлях. Довелося дружині продати деякі домашні речі і слати чоловікові гроші за океан¹.

Праця коло землі, життя коло родини були вже назавжди обірвані в 1914 році, коли почалась Перша світова війна і Юхим Іванович, мобілізований на фронт, загинув у її полум'ї. Солдатка Санхіра Григорівна залишилася вдовою з малими дітьми. Аж тут нова біда прийшла у родину: п'ятирічну Парасочку вразив параліч. На лікування дитини коштів не було, та й лікарі не давали надій на одужання. Хвороба відібрала спроможність ходити, одне слово, позбавила щастя жити повноцінним життям...

Залишившись калікою, можна теж, мабуть, жити по-різному. Можна простягнути руку, зақвилити, а можна спробувати самому дати собі раду. Тим більше, якщо є бажання не просто самопорятунку, а самоствердження. «Я молилась, молилась Богові, — зізналась пізніше Параска Амбросій у своїй автобіографії, — і побачила, що з того нічого не виходить»². Нічого не давало страждання, тож уже в дванадцять років майбутня поетеса починає заробляти на хліб мереженням і вишиванням сорочок, виготовленням килимків, плетінням із вовни кофтинок. Про школу не могло бути й мови — і читати Параска навчилась від брата й вітчима, не залишили її наодинці з бідною і вчителі місцевої школи, які приходили додому, пояснювали, давали завдання, допомогли таким чином закінчити восьмирічку.

Рано захопилася дівчина переказами про народних героїв-опришків та їх ватажка Олексу Довбуша, рано збагнула вона красу народної пісні і силу художнього слова. Завдяки читанню відкрилась можливість пізнати світ творчості Шевченка і Федьковича, Воробкевича і Франка,

1 Див. : Лесин В. Чуйність, ніжність, доброта... До 70-річчя від дня народження Параски Амбросій // Рад. Буковина. — 1980. — 22 жовт.

2 Цит. за: Губар О. З народу, для народу // Амбросій П. Квітує моя Буковина : Поезії . — Станіслав, 1960. — С. 7—8.

Лесі Українки і Ольги Кобилянської. Прочитане западало в душу, будило уяву, допомагало ширше пізнати життя і людей. Відтак, певно, з'явилося відчуття спроможності самій писати — відчуття бентежне й радісне, не схоже на жодне інше.

«Вишивала я узори та й сумно співала...»³ — прочитаємо пізніше в одному з віршів Параски Амбросій. Починалася творчість насправду зі складання пісень. Використовувала Параска при цьому популярні в народі та близькі власній душі форми співанок, коломийок, колядок і веснянок, але вкладала у них новий зміст. Створене підхоплювали сусіди, а невдовзі і вся Задубрівка, за нею і сусідні села:

*Заспіваймо, гей, про полонини,
Гори, ліс дрімучий і поля!*

*Сторона зелена України —
Буковино, юносте моя!..*

Уже тоді, у своїх перших писаннях, Параска Амбросій виявила, як бачимо, громадянську свідомість, бо відважилась мовити в час румунсько-королівської окупації Буковини про власне патріотичне почуття до України. Зрештою, ця поетеса завжди переймалася загальними інтересами. Коли в 1930-х роках у Задубрівці почав діяти молодіжний осередок, Параска теж взяла участь у його діяльності: писала тексти листівок, спрямованих проти окупантів. А у вірші «Нова коляда» прозвучало звернення до селян із закликком єднатися:

*... Ми повинні разом друг друга єднати,
Щоби могла правда в світі існувати.
... Бо ворог народу завзято лютує,
Народ просить хліба — він кулі готує⁴.*

У час Другої світової війни дівчина знову блискуче склала іспит на громадянську мужність: писала вірші, повні ненависті до фашизму, за що разом з матір'ю потрапила

³ Амбросій П. Самоцвіти. — Ужгород : Карпати, 1970. — С. 18.

⁴ Цит. за: Сінченко Г. Про творчість Параски Амбросій // Наукові записки (ЧДУ). Серія філолог. наук. — К., 1961. — Т. 48. — С. 190.

навіть до чернівецької тюрми, а потім до концтабору у Садгорі. Можна тільки подивуватись, звідки у молодій буковинки було тоді стільки оптимізму:

*Ні, вороже лютий, тобі не закути
Народа мого в залізній пуга⁵.*

Змучена, виснажена від голоду і биття, Параска і там не відмовляється від найдорожчого:

*Я за рідну Батьківщину готова вмирати.
Доки живу, буду її в піснях прославляти⁶.*

Соки рідної землі, невмирущі джерела народного хисту і мудрості, які в дитинстві живили душу, не лише дали Парасці Юхимівні силу вистояти у тих випробуваннях, а й зумовили розквіт таланту, особливо після перемоги над ворогами.

Але повернемося трохи назад, до початків літературної творчості поетеси. Написавши свого першого вірша у 1937 році і тоді ж виступивши під псевдонімом Аглая Добровська із двома ранніми творами у виданні селянської партії — чернівецькій газеті «Правда», потім ще і ще кладучи на папір передані у віршовій формі думки, молода авторка відчула, мабуть, закономірне у тій ситуації внутрішнє полегшення. Захотілося спілкування із творчими людьми, захотілося почути чиюсь компетентну думку про свою поезію. Із приєднанням Північної Буковини до Великої України в Параски Амбросій нарешті з'явилася ця щаслива нагода. Журналісти редакції обласної газети «Радянська Буковина», а з ними й письменники почали відвідувати фізично недужу, але талановиту жінку, познайомилися з її віршами, створили можливість надрукувати окремі з них. Перший виступ Параски Амбросій в обласній газеті відбувся 28 червня 1941 року, коли над Буковиною вже кружляли фашистські літаки.

⁵ Амбросій П. Буковинські співанки. — К. : Рад. письменник, 1951. — С. 43.

⁶ Там само. — С. 31.

Тоді був опублікований її вірш «В день річниці», твір, який закінчувався промовисто і впевнено:

*Наша армія могутня
Боротися здібна.
У війні проти фашизму
Ворога розіб'є⁷.*

Саме цей вірш і дав привід фашистським окупантам та їх прислужникам у ніч на 3 вересня 1941 року заарештувати Параску Амбросій і відправити її до чернівецької в'язниці. Але хіба можна погамувати хвилю праведного гніву чи то однієї людини, чи тим більше всього народу?!.. Десь інтуїтивно дівчина, мабуть, відчула, що має бути поетичним голосом своїх краян, літописцем хоч би окремих моментів непростой історії рідного народу. Якось у тому ж 1941-му в Задубрівці стався начебто й звичний для воєнної пори випадок: загинув, потрапивши в оточення фашистів, боєць, загинув у нерівному бою, здивувавши всіх, навіть ворогів, своїм героїзмом. Селяни й поховали солдата під липою, а П. Амбросій створила про це вірш: у ньому дівчина-буковинка, як рідна сестра, нахилившись над тілом відважного хлопця, стиха промовляє:

*Хай герою доблесному
Земля пером буде.
Твоє ім'я в наших краї
Повік не забудем!⁸*

Пізніше, навесні 1944 року, коли повз Задубрівку проходили наші війська, коло могили героя відбувся мітинг. Щойно згаданий вірш Параски Амбросій прочитав один офіцер-танкіст. Схвильована до глибини душі авторка сприйняла цей виступ як найвищу нагороду за всю свою творчість⁹. Власне, як зізнавалась в одному з віршів, її «пісні

7 Рад. Буковина. — 1941. — 28 черв.

8 Амбросій П. Буковинські співанки. — С. 38.

9 Див. : Сінченко Г. Цит. праця. — С. 201.

пішли по селах від хати до хати, / Не вернути їх додому,
ніяк не спіймати». Іншої долі оцим витворам свого духу не
бажалося: «Нехай, нехай літають, не знають спокою, / Хай
міцніші вони будуть за ворожу зброю!»¹⁰

Але найпам'ятнішою подією стало, безперечно, 30
березня 1944 року, коли Чернівеччина була звільнена
від фашистських окупантів. В образній віршовій формі
відгукнулась на нього душа поетеси: в одному з віршів рідна
зелена сторона образно порівнюється з деревом, на якому
вороги постинали молоді гілочки, залишивши самі пеньки.

*Та з березня тридцятого
Знову радість маєм¹¹, —*

проказала щаслива цією вікопомною перемогою народу
авторка. У тій перемозі була частина і її праці, її поезії, її
думок та помислів.

Аж тепер одна за одною виходять поетичні книжки
Параски Юхимівни: «Буковинські співанки» (1950), удруге
перевидана в 1951 році, «На сонячній дорозі» (1957),
«Квітує моя Буковина» (1960), «Квіти з полонини» (1966),
«Самоцвіти» (1970), «Проліски» (1976), «Сонячні вершини»
(1980), «Косарик» (1986). Серед них — збірки для дітей
(«Квіти з полонини», «Проліски», «Косарик»), низки
присвячених їм віршів у «дорослих» книжках. Саме твори для
малих читачів виявились найкращою частиною літературної
спадщини письменниці. Інша ж частина, теж поставши із
народнопоетичного джерела, мала в собі багато властивої
йому щирості та енергії, хоча окремі речі нині сприймаються
як явно надумані, створені в душі соцреалізму. В таких віршах
мова йде, скажімо, про те, що «Радянська влада мила / її
[Буковини] землю обновила, / Щоб щасливо жив народ»;
люди вранці «на будови йдуть з піснями», зрештою, «нас
партія з'єднала, / В руки прапор волі дала, / Ой весело, радісно
в нашім краї жить». Оспівуючи радянську дійсність, часто

¹⁰ Амбросій П. Самоцвіти. — С. 19—20.

¹¹ Амбросій П. Буковинські співанки. — С. 59.

уявні перемоги соціалістичного ладу, поетеса до самозабуття щира, при цьому намагається добирати світлі, життєрадісні тони, часто настрої людей і свій переадає в образі весни...

Але звідки могла знати ця фізично німецька жінка, що деякі сповідувані нею цінності фальшиві: помилялися, як відомо, і столичні поети. До того ж радянська влада була першою владою, яка, що б там не було, виявила піклування про долю поетеси і просто людини Параски Амбросій, потурбувалася про видання її творів і багато про що інше.

Як справедливо зазначає дослідник життя і творчості Параски Амбросій Богдан Мельничук, «зберегли ж значення поезії «тихіші», зате душевніші (аніж ідеологічного змісту), бо засновані на конкретиці непростих перипетій власного життя й отеплені почуттям справжньої любові до рідного краю та близьких серцеві людей»¹². Ось як проникливо виглядають поетичні свідчення авторки, звернені до матері:

*За всіх, моя мати, дорожча ти в світі!
Якби не турбота твоя,
Тоді, наче квіти, морозом убиті,
Засохла і зникла би я.*

*Дивлюсь на поморщене горем обличчя —
Як рано ти стала стара:
Неволя зігнула і, проклята трічі,
Косу посріблила жура»¹³.*

До цих аж ніяк не сентиментальних строф можна доєднати ще багато віршів П. Амбросій, сповнених суто людських настроїв, віршів, що є не інакше, як зворушливими бесідами на близьку для кожного тему. Читаючи прості, позбавлені зовнішніх оздоб рядки, відчуваємося присутніми на зустрічі добрих друзів, які діляться найбільш пам'ятними спогадами та враженнями від щойно побаченого, пережитого:

¹² Мельничук Б. «Оту її душевну доброту я важуь українською назвати...» // Буковина. — 1995. — 21 жовт.

¹³ Амбросій П. Самоцвіти. — С. 34.

*За столом сидить родина,
Рада матір усіма.
Лиш одне пустує місце —
Доні старшої нема,*

*Що була у партизанах,
Як у горах бій гримів...
Перетнула шлях дівочий
Хижа куля ворогів.*

.....
*Мама дочок обіймає,
В щасті тішаться вони.
Переможно в небі сяє
Сонце мирної весни¹⁴.*

Перегуки вірша з відомою елегією «Садок вишневий коло хати...» очевидні, та очевидним є й інше: стосуючись часу, на століття пізнішого за Шевченків, поетичний портрет родини авторства Параски Амбросій затьмарений війною, втратами, хоча й осяяний сонцем уже мирної днини.

У цих віршах справді багато світла, сонця, квіту — мотивів, які Віталій Колодій у своїй статті про Параску Амбросій називає світанковими: «Вона [Параска Юхимівна] піднесено вітає скресання криги на досвітку, весняне пробудження природи, кожен вияв життєвого ранку»¹⁵. Від себе додамо, що таке приязне, натхненне, оптимістичне ставлення до світу закономірно притаманне далеко не всім поетичним натурам, їхньому художньому мисленню, отож примітно, що П. Амбросій володіла цим даром бачити життя у світлих кольорах. Зрештою, маємо також чудові зразки любовної лірики, виконаної у тій же характерній народнопісенній манері. Підтвердженням може слугувати цикл «Розкажу про

14 Амбросій П. Сонячні вершини. — Ужгород : Карпати, 1980. — С. 30.

15 Колодій В. Світло на все життя // Молодий буковинець. — 1980. — 17 жовт.

любов», ціла низка інших віршів, «розсипаних» на сторінках періодики та авторських збірок.

Подивімось хоча б на «Пісню про коваля» — справді пісню завдяки простоті й художній завершеності форми, мелодійності, завдяки близькій до фольклору символіці:

*Ой, пішла я у садочок —
Там розвився барвіночок,
Барвінковий цвіт зірвала —
Сині очі пригадала.*

*Рада я, рада я:
Полюбила коваля¹⁶.*

Начебто проста життєва історія, але за розповіддю про неї відчуваєш і цих людей, і їхні душі, навстіж відкриті одна для одної. Поетеса вміло використовує народнопісенні засоби, причому вони для неї не самоціль, а, повторюємо, характерна ознака стильової манери: брови — «як шнурочки», «слова — немов дзвіночки» (порівняння), уста «красні» і «малинові» (епітети), «як погляд заіскрився — / Червоніє навіть криця» (гіпербола) і т. д. Дворядкові рефрени після кожного катрена, до того ж сповнені своєрідного змісту, створюють відповідний пісенний лад, що, у свою чергу, також наближає цю авторську поезію до фольклорних зразків.

У доробку поетеси є чимало співанок та коломиенок, багатих на гуцульський колорит («Граї, музико», «Пішов милий», «Коломийка», «Ой, яка ж ти, Буковино»); розповідні вірші-присвяти («До Івана Франка», «На могилі О. Ю. Кобилянської», «Миколі Островському» й ін.) також виконані у притаманній цій авторці манері.

А цікавились творчістю й долею Параски Юхимівни і письменники з Чернівців, і майстри здалеку (Максим Рильський, Володимир Сосюра, Степан Олійник, Микола Нагнибіда, Ірина Вільде, Олесь Гончар, Платон Воронько, Любов Забашта, Олекса Ющенко, Інна Кульська), які гостювали в її затишному будиночку.

¹⁶ Амбросій П. Сонячні вершини. — С. 59.

Особливе враження на Параску Юхимівну справив Максим Рильський, який у грудні 1957 року разом із кобзарем Єгором Мовчаном, літературознавцем Федором Лавровим та художником Василем Касіяном відвідали письменницю в її оселі в Задубрівці. Розмовляли про нові буковинські пісні, про красу природи краю, поетеса читала свої вірші, показала вишивки власної роботи. Відтак поет-академік у вступному слові до колективної збірки поетес «Степові квіти» напише про творчість П. Амбросій: «Уважний читач помітить /.../ і чималу строфічну різноманітність, неабияку ритмічну винахідливість... А головне — він побачить у ній духовне багатство радянської людини...»¹⁷.

Крім того, під час перебування у Кракові вересневої пори 1959 року М. Рильський стане автором свого знаменитого «Триптиха про кобзарів», у якому скаже про ту пам'ятну для обох зустріч:

*Вона, Амбросій, наша господиня,
Долаючи свою лиху недугу,
Була така привітна та ясна.*

*Так відчувала на собі любов,
Яку в усіх навколо викликає,
Що ніби вся світилася. Вона
Читала вірші — прості, як земля,
І, як земля, на все хороше чуйні...»¹⁸*

Шана Параски Юхимівни до незвичайного гостя вилася у її вірші, в якому є такі рядки:

*Ви живете поміж нами,
Максим Рильський дорогий!*

¹⁷ Цит. за: Ющенко О. Максим Рильський в гостях у Параски Амбросій // Рад. Буковина. — 1975. — 19 берез.

¹⁸ Рильський М. Єгор Мовчан у Параски Амбросій / У кн. : Рильський М. Зграя веселиків : Лірика 1959 року. — К. : Рад. письменник, 1960. — С. 42—43.

*Пісня ваша понад нами,
Наче промінь весняний*¹⁹.

Ці почуття авторки не минули з роками, вони допомогли жити і творити, полинули у світ піснями. На твори Параски Амбросій писали музику Богдан Крижанівський, Григорій Шевчук, Андрій Кушніренко, Йосип Ельгісер, Степан Сабадаш, вони довгий час були в репертуарі Буковинського ансамблю пісні і танцю та інших професійних і самодіяльних колективів. Свої власні вірші присвятили поетесі М. Бакалюк, М. Бондаренко, Д. Ботушанська, О. Горецька, Д. Дубина, В. Кузьменко, Б. Мельничук, С. Продан, С. Радченко, М. Упеник, О. Ющенко та інші автори.

Творчість народної поетеси з Буковини, її заслуги перед народом відзначалися державними нагородами — орденом Трудового Червоного Прапора й медалями, ім'я її, чесне, овіяне народною любов'ю, за словами письменниці Галини Тарасюк, стало «поетичним символом Буковини»²⁰.

Зрештою, цю поезію в 1960—1980-х роках знали не тільки Буковина, Україна, бо перекладалась вона білоруською, грузинською, удмуртською та іншими мовами колишнього Союзу. Мовою ж оригіналу ця творчість довгий час побутувала в українській періодиці США, Австралії та Канади як добра вісточка з рідної домівки, вона хвилювала, глибоко западала в серця земляків, котрих доля закинула за океан. Микола Нагнибіда слушно відзначав, що твори Амбросій «стали для багатьох із них піснею здійсненої мрії, кличем додому, в рідний край»²¹. Це дуже висока відзнака для поета, що написане ним перейшло кордони і сприймається там, поза кордонами, як голос рідної землі.

Твори Параски Амбросій увійшли до чотиритомної «Антології української поезії» (1957), до колективних

¹⁹ Цит. за: Ющенко О. Цит. стаття.

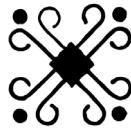
²⁰ Тарасюк Г. Калинова сопілка Буковини // Молодий буковинець. — 1985. — 20 жовт.

²¹ Цит. за: Дячков В. Щедра осінь поетеси // Літ. Україна. — 1970. — 20 жовт.

збірників «Пісне наша — доле наша» (1967), «Песни над Окой и Днестром» (1982), «Яворова сопілка» (1991), «Літературний дивосвіт Буковини» (1998), «Глогорожечка» (2003), «Гуцулятко» (2004), двотомної хрестоматії «Письменники Буковини» (1998, 2003) та інших видань, зрештою, вони увійшли у свідомість не одного покоління українців як вірші справді народної поетеси Буковини.

У пору осіннього падолисту — 1 жовтня 1997 року — Параска Юхимівна назавжди відійшла за вічну межу. Та залишилися її твори, її книжки як характерні відбитки часу і цієї окремішньої людської душі. У цьому, може, і найбільший пріоритет літературного ремесла.

У СВІТІ ДИТЯЧОГО ПИСЬМЕНСТВА

Дитяча література Буковини за свою понад півторастолітню історію — явище справді загально-українського масштабу. Започаткована Юрієм Федьковичем, його віршами для дітей, байками, казками, придабашками, вона пізніше розвивалася завдяки старанням Ізидора Воробкевича, який, подібно до Буковинського Соловія, відстоював у цій царині національну самобутність пропонованого малечі слова. Така література розвивалась і завдяки творчості Євгенії Ярошинської, Дмитра Макогона, Івана Бажанського, Костянтини Малицької, Остапа Вільшини, ще пізніше завдяки діяльності тих культурних діячів, які об'єднувалися довкруг заснованого в 1933 році дитячого журналу «Українська ластівка». Вже тоді, у XIX — в перші десятиріччя XX століття, ця література, повторюємо, орієнтувалась на високі цінності, виховання національно свідомих, морально досконалих особистостей, що виявилось

запорукою майбутнього успішного розвитку дитячого письменства навіть в умовах тоталітарного суспільства.

Ось у такій атмосфері уважливого ставлення до дитини, її виховання, в атмосфері пильних зацікавлень дитячим фольклором народилась дитяча поетеса Параска Амбросій. В один час із нею на Буковині жили і творили відомий прозаїк, автор, зосібна, й віршів, оповідань для дітей Михайло Івасюк, майстер глибокої прози, як-от роману «Жванчик», Володимир Бабляк, а на Кіцманщині фельдшерував і писав гарну лірику, а ще твори для наймолодших читачів Віктор Зубар. Тоді ж у Чернівцях розквітнув талант Михайла Ткача, згодом відомого поета, прозаїка, кінодраматурга, лауреата Державної премії імені Тараса Шевченка, один за одним тут почали приходити у світ красного письменства й інші цікаві творчі індивідуальності, як-от Петро Палій, Богдан Мельничук, Анатолій Добрянський, Василь Фольварочний, Віктор Кушнір, Віталій Колодій, Василь Мельник, Василь Місевич, Тамара Севернюк, Микола Рачук, Галина Тарасюк, уродженець Луганщини, талановитий російськомовний дитячий автор Микола Палагута. Багато хто з них склав найближче літературне оточення Параски Амбросій, бо підтримував, допомагав їй друкуватись, разом зі звичайними читачами стежив за розвитком таланту.

Разом з тим він, її талант, не був схожим на жоден інший, бо більше, ніж інші, перейняв дух не книжної поезії, а народнопоетичний, фольклорний. Як сказано, особливо вияскравились серед віршів письменниці її присвяти дітям, може, й «літературніші» за іншу частину творчості, та все одно наближені до народнопоетичної стихії настільки, наскільки близькою є до матері дитина. Хтозна, чи не з материнських почуттів, на жаль, не реалізованих сповна, починалась ця творчість Параски Юхимівни?! Подібна доля спіткала Лесю Українку, Євгенію Ярошинську, Костянтину Малицьку, схоже судилось Гансові Крістіану Андерсену, Юрієві Федьковичу, Льюїсу Керроллу, Іванові Нечую-Левицькому, отож підтекст у їхніх «дитячих» писаннях, з нашого погляду, має глибшу, особистісну ціху. Подивімось наразі на той світ, що постає з віршів Параски Амбросій для

дітей. Ким він заселений, що поробляють його мешканці, з чого вони радіють і чим тривожаться, у чому, зрештою, секрети його непроминальності?

Уже в одній із перших книжок поетеси «Квітує моя Буковина» (Станіслав, 1960) вміщено великий розділ для дітей «Чарівний квітник». «Квітник» — бо квіти, дбайливо вирощувані дитячими рученятами, присутні ледь не в кожному творі, є предметом дівочих старань і любові. «Чарівний» — бо незвичайний своєю красою та принадливістю. З-поміж творів вирізняється особливим мотивом перший — «Колискова». Після традиційного «люлюлюю» і матириного прохання спати, а вона тим часом піде в поле і «принесе волошки сині / Дорогій своїй дитині», розмова переходить у площину ідеологічних приписів:

*Спи, дитино, спи в спокою,
Сяє щастя над тобою.*

*Бо держава наша мила
Все для тебе, все зробила,*

*Щоб ти в мирі виростала,
Славу Партії співала²².*

Ось так ніби й непомітно, через традиційно віддалену од політики, а тут якраз дуже близьку до неї літературну колискову авторства Параски Амбросій радянська влада також виховувала своїх відданих адептів. Лишень цей один вірш у всій дитячій творчості письменниці зазнав суттєвого ідеологічного зафарблення і був своєрідною даниною часові, хтозна, може, й забезпечивши авторці право увійти в дитячу літературу і друкуватись.

В усіх інших поезіях, подібно до творів, скажімо, нашого Михайла Стельмаха як дитячого автора чи італійця Джанні Родарі, панує атмосфера праці де б то не було — вдома на квітнику чи в полі, діють різні, але переважно свідомі і добрі діти. Так, у вірші «Зінін квітник» працелюбна дівчинка, зустрівшись біля свого квітника із двома вередливими

²² Амбросій П. Квітує моя Буковина. — С. 65.

братиками, зуміла сказати їм своє рішуче «ні». Одному з них, нахабнішому, вона заявляє:

*Як хотів ти квіти рвать,
Було сіять, поливать.*

*Я їх сіяла весною,
Поливала все водою.*

*А тепер вони в розквіті
І до мене у привіті²³.*

Устами дитини промовляє аж ніяк не скупа власниця, а натура, свідомо того, що треба працювати, аби щось мати й заслужити право користуватись будь-чим, навіть красою квітки. Поетеса використовує свою улюблену строфу — двовірш, віршовий розмір — чотиристопний хорей, відповідна лексика також допомагає в передачі категоричної позиції дівчинки стосовно хлопців.

Цікавий дівочий портретик постає і з вірша «Катруся». Як правило, майже не вдаючись іще до написання суто пейзажної лірики, у цьому випадку П. Амбросій показує свою героїню на тлі чудового ранку, коли «проснулося сонце в тумані, / На трави промінням зійшло, / Умилися айстри червоні / І листям вбирають тепло». Першокласниця Катруся теж, як і Зіна з попереднього твору, залюблена в ту частину своєї Батьківщини, де її квітник, любовно викоханий серцем і розумом. Перед нами — маленька буковинка, першокласниця, яка, йдучи до школи «у кептарику славнім», «у косички старанно вплела» свої чудові квіти. Хіба можуть бути кращі прикраси, хіба не відчувається, що виросте Катруся славною людиною, бо навчилася працювати на зорі свого життя?!

Ровесниця попередньої дівчинки Марина з вірша «Першокласниця» також може слугувати своєрідним зразком для сучасних школярів. Бо хоч маленька, але «яка ж вона сильненька», із задоволенням констатує авторка. Не

23 Амбросій П. Квітує моя Буковина. — С. 67.

тільки «встає раненько, умивається чистенько, сама коси заплітає, чисте плаття надіває». Марина, попри свій дитячий вік, велика майстриня:

*Любить шити і в'язати,
Ще й на кухні помагати²⁴.*

Та й у школі в навчанні дівчинка подає приклад іншим. «Дивіться, захоплюйтесь, наслідуйте», — ніби каже Параска Амбросій маленьким читачам ходом розповіді.

Цікавою для дитячого сприймання виявилась також поезія «Діти вбрали вже ялинку». Про Новорічне свято в дитячій літературі створено чимало гарних віршів: згадаймо хоч би «Новорічну безкінечну» Максима Рильського та вірші Наталі Забіли. Але якщо там сповнені радості дітлахи святкують, розважаються, то вірна собі Параска Амбросій показує і підготовку до свята, виготовлення багатьох ялинкових прикрас самими учасниками дійства («Наверху сіяє зірка, / Зірку склеїла Марійка»). Може, тому шкільний ранок видався таким гарним:

*Круг ялинки, мов віночок,
Пішли діти у таночок.
Всі, танцюючи, співають,
Новий рочок зустрічають²⁵.*

Та й зустріч Діда Мороза у цьому колективі незвичайна: право запросити казкового героя на свято здобувають діти, які добре вчаться і є зразком для інших. Вони ж і подарунки здобули найкращі, бо найбільше їх заслужили. Майже непомітно, ледь уловимими штрихами — передовсім через використання специфічної лексики типу «зимна» (днина), «співаник» — відтворює П. Амбросій атмосферу свята не абстрактного, а такого, що відбувається на її Буковині, у середовищі буковинської дітвори. Не важко не помітити й інших лексем, явно запозичених, привнесених у нашу мову

²⁴ Там само. — С. 71.

²⁵ Там само. — С. 72.

з російської як мови тоді міжнародного спілкування: «наряди», «наверху» і т. под. Загалом же мова і цієї поезії П. Амбросій, інших її творів літературна, прикрашена, мов квітом, зразками власне буковинської говірки, численні демінутиви не залишають відчуття оскомини, а навпаки, допомагають творенню атмосфери лагідної та щирої.

У вірші «Працьовита учениця» поетеса знов порушує свою улюблену тему. Група однокласників, ідучи до школи повз Домчину ділянку, звертає увагу на рівні чистенькі рядочки буряків, до яких дівчинка «приклала руки / У час, вільний від науки». Навчаючись на «відмінно», Домка наразі завоювала собі ще більший авторитет оцими весело зазеленилими рослинами. І знову відчувається подих часу — згадка про те, що «славну нашу ученицю / Шлють на зліт в Москву-столицю». Але хтозна чи можна дорікати письменниці за такий сюжетний хід, бо ж справді подібне преміювання-заохочення мало місце в радянській державі. Важливо інше: Домчині однокласники під впливом такого розвитку подій почали міркувати, «як би краще працювати, / Щоб і Домку перегнати». Що ж, суперництво у чесному відкритому поєдинкові — не така вже й погана річ. Навпаки, діти виявляються згуртованими своєю новою ідеєю, а значить, і собі не байдикуватимуть, а працюватимуть коло землі.

Звідки йшла ота мудра переконаність Параски Амбросій у тому, що дитина має зростати у праці? Звичайно, від її батьків, з діда-прадіда, із тої звичної для селянства атмосфери, котра не передбачає лайдакування, а знає працю в поті чола.

Ідеал по-своєму працювитої дитини — в центрі уваги П. Амбросій і у вірші «Кинув з двійкою дружити». Тут створено зразкову як для дитячої поезії ситуацію, коли з'являється алегоричний персонаж (наразі найгірша шкільна оцінка двійка) і пробує увірватись до класу, щоби, мовляв, подружитися з дітьми. Але ж «її ніхто не просить: / Ані Ольга, ні Степан, / Відцурався вже й Іван». Що ж до Тараса, то між ними відбулась окрема розмова, яка й стала у центр розповіді. Хлопчина не тільки відштовхнув лукавицю, але й бадьоро відказав:

*Йди сама собі гуляй,
В нас ти друзів не шукай.
Як здружився я з тобою,
Всі сміялись наді мною —
І дорослі, і малі,
Дорікали й вчителі...
Кинув з двійкою дружити,
Стали всі мене любити.
Йду бадьорий я до школи,
Не сумую вже ніколи.
Батько й мати теж не лають,
Цукерками пригощають.
І тепер мені не гірко,
Бо зі мною йде п'ятірка²⁶.*

Монолог хлопчика, як бачимо, і містить розповідь про ту позитивну зміну, що сталася в його житті. Ясно, що за цим жартівливим поясненням (змінив друга — і все налагодилось) стоїть велика праця самої дитини, яка усвідомила перевагу доброго і в підсумку залишилась задоволеною.

Розглянуті вірші зі збірки «Квітує моя Буковина» — найпримітніші у ній дитячі твори. Вони засвідчили, що П. Амбросій має неабиякий хист до творення такої поезії, має розуміння не тільки дитячої душі, але й особливостей виховання дитини через працю та слово. Зрозумілі події, вимогливі, але й добрі інтонації, нескладна лексика, найлегше для дитячого сприйняття парне, іноді перехресне римування зробили твори поетеси читабельними, приємними для сприйняття, такими, що подавали надію на успішну будучину письменниці.

Шістьма роками після виходу у світ згаданої книжки П. Амбросій прийшла до юних читачів уже окремою, спеціально для них виданою збіркою «Квіти з полонини» (Київ, 1966). Адресатом на цей раз стають зовсім малі дітлахи, по-своєму цікаві. Якщо у попередній роботі ще траплялись відгомони

²⁶ Амбросій П. Квітує моя Буковина. — С. 75.

«збільшовиченого часу», то тут, у «Квітах з полонини», їх зовсім немає: навпаки, національна, суто буковинська забарвленість розповідей, а з нею поетично відображені дитячі інтереси стають домінантою стильової матери авторки. Дитина і природа, дитина і її родина, дитина у своїх іграх, у праці, спілкуванні зі світом — ось провідні теми віршів цієї книжки. Квітами з полонини назвали старші дітей, які щоранку гірською стежиною бадьоро торують свій шлях у життя:

*Віє теплий вітерець
Над карпатським краєм.
Ми йдемо у дитсадок,
Весело співаєм.*

*Наша пісенька дзвінка
Аж у гори лине.
Кажуть всі про нас: «Ідуть
Квіти з полонини»²⁷.*

Цілковита відсутність художніх засобів не завадила створенню поетичної картини, в якій, крім зорових деталей, оптимістично лунають звукові. Саме цей ефект звучання створюється значною мірою не тільки через згадку про веселий спів та «пісеньку дзвінку», а й бадьорим «маршовим» ритмічним малюнком.

Із згаданою поезією своєрідно перегукується «Веснянка» Параски Амбросій. Уже йшлося про доволі економне використання цією авторкою художніх засобів, тоді як наразі їх чимало, притім фольклорного походження: епітети «розкішні» (сади), «сонячні» (долини), «буйний» (цвіт), «вольний» (світ), порівняння весни з красунею милою, персоніфікацію (весна «трави й квіти простелила»), гіперболізується здатність пісні, яку виконує зграйка дітей, линути «над полями, над розкішними садами»... Такий сплеск у використанні тропів був спричинений, вочевидь, особливим змістом поезії — оспівуванням краси весняної природи. Хвалу їй дарують також діти у своїй веснянці,

²⁷ Амбросій П. Квіти з полонини. — К. : Веселка, 1966. — С. 2.

оспіває-звеличує у своїй музиці сопілкар із полонини. А в світі од тієї музики стає весняніше, вона, здається, наповнює цей світ ущерть...

«Веснянка» П. Амбросій краще бачиться в контексті таких поетичних дитячих веснянок, як твір Леоніда Глібова з його знаменитим початком «Весна прийшла, тепло знайшла...», із відома «Веснянка» також буковинця Ізидора Воробкевича («Куку, куку! Чути в ліску...») та багатьма іншими подібними речами.

Зрештою, весну можна створити самій, якщо того забажаєш, якщо до того докладеш зусиль, переконана лірична героїня вірша П. Амбросій «Весна у мене в хаті»:

*Хоч мороз лютує дуже,
Та квіткам моїм байдуже:
Бо на вікнах їм тепленько,
Розцвітаються гарненько.*

*Ой, яку я радість маю,
Коли квіти доглядаю!
Надворі сніги лапати,
А весна у мене в хаті!²⁸*

Під враженням прочитаного переймаєшся тією атмосферою затишку і краси, що панує в хаті малої господиньки. Взяті на себе обов'язки догляду за вазонами дитина виконує радісно й легко, немовби пританцьовує чи наспівує. І в читача відповідно залишається відчуття світлого замилювання цим образом дівчинки на тлі прикрашених квітами морозяних шибок.

«Зимовий» мотив також у центрі вірша «Мороз» — твору, що свого часу належав до шкільних читанок. Діти в ньому начебто на задньому плані, бо головною подією виявився несподіваний прихід найхолоднішої пори року. Та й Дід Мороз розлютувався:

*На городі біля тину
Заморозив капустину...*

Передбачається, що герой почує голоси дітей і дослухається до них:

*Гей, морозе, не лютуй
Та капусти нам не псуй!
Скоро сніг уже впаде,
В полі травку замете.
Прибіжать малі зайчата, —
Чим їх будем пригощати?..²⁹*

Діти виявляються турботливими друзями мешканців природи, вони готові їм допомагати, але й просять саму природу бути прихильною до звірят. Увівши в текст елементи звертання, прямої мови, питання й заперечення, до того ж — інтриги, авторка таким чином урізноманітнила виклад, її розповідь стала жвавою та емоційною. Тож не дарма «Мороз» Параски Амбросій здобув симпатії дівчорі і, попри свій вік у кілька десятків літ, анітрохи не зістарився.

У вірші «Зайчик» оселився знову ж таки традиційний та улюблений персонаж українського дитячого письменства. Правда, деякі літературні зайчики перетворились у збиті, а тому нецікаві штампи, тоді як історія персонажа П. Амбросій не схожа на інші. Її зайчика спіймали діти («Дали їстоньки малому», «чобітки йому пошили, / На прогулянку водили»). Але зайчик є зайчик:

*Задивилися убік —
Зайчик вирвався і втік³⁰.*

Закономірна історія, передана майстерно, буквально кількома штрихами. Начебто сумна розв'язка, однак, не залишає в читача смутку: перетворивши зайчика на милу іграшку, діти забули, що йому таки краще на волі. Ось вона, філософія цієї поезії, виписаної простими і легкими для сприймання дитини фарбами.

Є в збірці Параски Амбросій «Квіти з полонини» і поезія

²⁹ Там само.

³⁰ Там само.

«Кізка» з нехитрим, але мудрим змістом, із начебто простим сюжетом і лишень однією звичайною ситуацією:

*Бігла кізка до криниці,
Щоб напитися водиці,
Підстрибнула так і сак —
Не дістать відра ніяк.
Тут Анничка йде із лану,
Каже: — Дай-но я дістану.
Кізка випила водичку:
Дуже дякую, Анничко!³¹*

Однак, придивившись пильніше, зауважимо не випадкову в П. Амбросій згадку, що дівчинка йшла з лану (мабуть, вона там працювала), що вона якщо не з півслова, то з поведінки розуміє тваринку, яку мислить ввічливою і чемною. Та й специфічна форма дівочого імені, гадаємо, не випадкова, а є своєрідною вказівкою на буковинські координати того місця, де відбувається дія. Слів у рядках небагато, причому жодного зайвого, парне римування, дворядкова строфа теж у свою чергу роблять текст зручним для розуміння і запам'ятовування дитиною.

Як бачиться, у віршах П. Амбросій майже нема легковажних і таких, що байдикують, суворі закони народної моралі, в атмосфері яких виростають діти, не дають їм змоги сидіти склавши руки. Більше того, у садочку, в холодочку, майже не граючись, а всерйоз вони будують дім:

*А як збудували —
Обмастили,
Побілили,
Гарненько прибрали.
Біля хати
Ще й дві грядки
Скопали малята,*

31 Там само. — С. 5.

*Щоб зростала,
Дозрівала
Редиска листата³².*

(«Біля хати»)

Не знаємо, чи була знайома буковинська дитяча письменниця з віршем Михайла Коцюбинського «Наша хатка», де постає подібна картина спорудження малими дітлахами оселі, яка була б доброю для всіх, але перегук цих творів безсумнівний.

Працьовитою зростає і лірична героїня вірша «Посадила при долині», чого тільки не виростивши на своєму клаптику землі:

*Йшла я влітку між рядочки
Та зривала огірочки.
Кавуни і спілі дині
Не вміщались у торбині³³.*

Але як приємно потішити рідних здобутками своєї праці, побачити, що «були раді тато й мати. / Біля торби братик сів, / Кавуни мої хвалив». Не те що маленькі герої вірша «Йшли по ягоди у ліс»: вони так захопилися збиранням суниць і їх поїданням, що й не помітили, як загубили «кошик з пруттячка тонкого». Поетеса іронізує, при цьому дає своїм малим читачам зрозуміти, що не дарма «кошик зник у лісі тому», він

*До дітей не озивався,
Десь від сорому сховався.
Бо порожньому такому
Як вертатися додому?³⁴*

32 Амбросій П. Квіти з полонини. — С. 9.

33 Там само. — С. 8.

34 Там само — С. 6.

Ця гарна повчальна поезія розвіює думку, що могла скластись дотепер, про цілковиту «правильність» персонажів Параски Амбросій. Вони теж можуть помилятися, але й для того існує література, у цьому разі дитячий вірш, щоб, прочитавши його, ми наче зазирнули у дзеркало і побачили себе різними. Навіть такими, як ті діти, що за ласуванням забули про все на світі.

Є в збірці «Квіти з полонини» ще кілька віршів, про які можна сказати як про твори на родинну тему. «Мама вишила сорочку» — особливий у тому ряду, бо тут постає винятково зворушлива картина, на якій найрідніший голос заколисує малу Наталочку, а рука тим часом «шовком квіти вишиває: / сині айстри та ромашки, / Ще й гарнесенькі дві пташки». Зраділа, як веснянка, мала, побачивши відтак цю красу, поквапилась до тата показатись у новій вишиванці... Цю картину хочеться назвати суто українською, а Наталочку в її новій одяганці порівняти з дівчатками Маринкою чи Ясочкою — героїнями відомих циклів Наталі Забіли.

Віршоване освідчення в почуттях до бабусі стало предметом уваги П. Амбросій у вірші під такою ж назвою — «Я люблю бабусю». Лірична героїня виявляє своє ставлення не тільки на словах, а й розповідаючи про те, як допомагає рідненькій:

*Все прибрала зі стола
Та ще й хату підмела.*

Із рядочків цієї короткої (всього три катрени) поезії постає зворушлива історія теплих стосунків бабусі з онукою в атмосфері родинного затишку і взаємоповаги. Подібна аура панує й у віршах П. Амбросій «Моя сестричка» і «В день народження» — творах, об'єднаних тематично. Сестричка — це радість і щастя. То чому б у день народження не подарувати їй чудовий вінок із квітів і не потішитись, що вона сама стала у тому вінку схожою на квітку?!. Зрештою:

*Я пошию їй спідничку,
Заплету червону стрічку*

*У Наталчину косичку, —
Щоб була моя маленька,
Наче лялечка, гарненька!*³⁵

Відзначимо вміння П. Амбросій «перевтілюватись» у своїх маленьких героїнь, розмовляти їхньою мовою, бачити світ їхніми оченятами, відчувати так, як відчувають вони. Бо тільки володіючи цим дивовижним умінням, можна стверджувати про розуміння автором дитячої психології і дитячої душі загалом. Начебто прості, але досить глибокі й повчальні за змістом вірші поетеси підтвердили це розуміння. Звідки воно у Параски Юхимівни, жінки, яка ніколи не студіювала психологію як науку, проте дитячу душу знала достеменно? Мабуть, що книжна премудрість, збагачуючи розум, не завжди здатна просвітити душу, тим більше якщо вона, душа, цього не бажає. А тут, певне, якраз із великого бажання народилось розуміння дитини і того, якою має бути призначена їй поетична творчість.

З новою силою це засвідчила збірка «Проліски» (Київ, 1976). На титулі книжки красуються перші весняні квіти авторства художника Олексія Кожекова. Вони не в'януть із роками і десятиліттями. Велике і щедре сонце лле на них своє проміння і навіть пташина застигла в польоті, зачудовано споглядаючи ту красу. Поезії скомпоновані за тематикою — відповідно до різних пір року, подібно як це зробив у своїй «Різнобарвній книзі» російський поет Самуїл Маршак. А оскільки спочатку йде зима, то й перші вірші у Параски Амбросій — про неї. Відкриває збірку своєрідний цикл «Ялинка» — діалог ліричної героїні із зеленою новорічною красунею.

*Де, ялинко, ти зростала,
Що така хороша стала?
В дитсадочку опинилась —
Сріблом, злотом оповилась.*

*Я у лісі, у затінку
Зеленіла влітку й взимку.
Мене діти полюбили
І на свято запросили³⁶.*

Персоніфікувавши образ ялинки, надавши йому рис істоти, здатної промовляти, письменниця таким чином наблизила до дитини її улюблене дерево й подала їхню розмову. При цьому відзначимо два моменти: власне українську, буковинську згадку про «срібло-злото» і вже цілком пізнавальну вказівку на вічнозелену красу новорічної гості.

Національного колориту сповнена також поезія «Зима», в центрі якої — мала Василянка: засніженої зимової пори вона поспішає до школи, притому «собі любує, як згори летить сніжок».

*Блискотять бурульки-свічки,
Вітер, як в печі, гуде,
І мороз малій на щічки
Красні маківки кладе³⁷.*

Прикладка, порівняння, епітет, метафора, наявні у цій строфі, створюють справді поетичний, художній малюнок, у центрі якого — мале дівча з Буковини, чутливе до краси і до всього, чим живе рідна природа. Ось так через дитину П. Амбросій навчає й інших розумінню навколишнього світу і любові до нього.

А скільки приємних для ока й серця зорових і слухових деталей у віршах поетеси про весну: проліски «стелять шлях весні прекрасній» («Проліски»), вітер «кучерявий обриває цвіт білявий» («Вітер»), весна усміхається «теплим сонцем», розцвітає «білим цвітом», «дерева відмолоділи», птахи «захлинаються в піснях» («Весна»). В останньому творі на тлі мальовничого пейзажу зграйка дітей:

³⁶ Амбросій П. Проліски. — К. : Веселка, 1976. — С. 3.

³⁷ Там само.

*Поскидали кожушки,
Гілку зрізали з вербиці,
Змайстрували сопілки³⁸.*

У тканину вірша органічно вплітається згадка про дивовижну мелодію, народжену весняної пори:

*Як заграли рано-зранку —
Звеселіло все кругом.
Пісня радості — веснянка
Задзвеніла над селом³⁹.*

Враження таке, що ця веснянка сповнила собою увесь світ, а не лишень його часточку — село, в яке прийшла весна, сповнивши кожне людське серце.

«Літні» мотиви поетеса втілила у низці віршів, які на цей раз містять обмаль деталей пейзажу, в центрі яких ті чи інші, все одно пов'язані з літом епізоди переважно дитячого життя. Ось Анничку з кошиком трави в руках радо зустрічають дві ягнички, потім разом з дівчинкою вони весело чимчикують по водицю до криниці («Анничка»). Ось дівчинка, про вдачу якої багато говорить порівняння — «наче пташка веселенька». Вона «по садочку йде, співає, / Стигли ягідки збирає» («Наша Люба»). А ось ще одна радість малечі — «квочка гребениста»:

*І курчаток двадцять п'ять
Біля матінки сидять.*

*А пушок на них м'якенький,
Сірий, білий та жовтенський.*

*Гарно в мамі під крилом
Їм ховатися гуртом⁴⁰*

(«Квочка»).

38 Там само. — С. 5.

39 Там само.

40 Там само. — С. 6.

Виявляється, навіть через таку своєрідну сімейну ідилію можна збуджувати у читачів добрі емоції, налаштовувати на оптимістичне сприйняття того, що завтра запропонує життя. Поетеса не «присідає» перед дитиною, не заграє з нею, у мові цих віршів оптимальна кількість пестливих слів, уся лексика проста і зрозуміла дітям, речення теж переважно прості, двоскладові, художні засоби виразні й допомагають створенню відповідних ефектів.

Уміння Параски Амбросій розмовляти з дітьми, наснажувати їх розум добрими думками засвідчили також твори про осінь. Із-поміж них вирізняються «Буковинська торбинка», «Зінин квітник», «Маринка». Поетеса знову звертається до своїх улюблених мотивів праці і прославлення дітей добрих, чуйних, які є справжньою підмогою дорослим, дітей знову ж таки буковинських:

*Ой же й гарні чорнобривці,
Що у мене на торбинці!
Це їх мама вишивала
І мені подарувала.*

*Вийшла в сад я на хвилинку,
Набирала груш торбинку, —
До бабусі попростую,
Грушечками почастую⁴¹, —*

промовляє мале дівча, а на малюнку поруч воно у вишиванці з простягнутою грушею і з повною, справді буковинською торбинкою стоїть перед щасливою старенькою жінкою. Угорі щедре дерево красується рясними плодами, на землі килими ромашок та іншого різнотрав'я, але головною, центральною на малюнку, безперечно, є простягнута з подарунками маленька дівоча рука і бабусина усмішка в одвіт. Що ж, такими, саме такими повинні бути міжлюдські стосунки, тим паче стосунки рідних людей.

У «Зініному квітнику» знову буяють викохані добрими руками квіти, тож

41 Там само. — С. 11.

*Ходить Зіна в квітнику
У розкішному вінку⁴².*

У вірші «Марина» читач стає свідком кумедної ситуації: назбиравши в саду груш, дівчинка поквапилась покликати собі на підмогу подруг, а тим часом «у садок забігло телятко». Що ж, і йому забаглося поласувати дарунками осені, котрі виявились у Маринчиних кошиках.

В одіж легкого гумору вбрана й поезія Параски Амбросій «Три киці», персонажі якої, бавлячись, натрапили на три горішки. Розкусивши, скривились.

*Тут прибїгла киця-мати,
Почала навчати,
Що горішки
Не для кішки,
В рот не можна брати⁴³.*

Як бачимо, Парасці Амбросій було цілком під силу творення і цікавої, змістовної гумористичної поезії. Загалом же збірка «Проліски», видана 108-тисячним накладом, стала чудовим подарунком для дітей дошкільного і молодшого шкільного віку та їхніх батьків од відомої української письменниці з Буковини, засвідчила її відданість самій аудиторії читачів. Крім того, підтвердилося й інше. Панівні в тогочасному суспільстві ідеологічні нормативи, спрямовані на витлумлювання зі свідомості дитини думки про свою національну самотність, залишаються осторонь уваги авторки, яка з очевидною послідовністю якраз через українськомовну творчість, українські, буковинські мотиви прищеплювала читачам думки про високі пріоритети рідного, про потребу жити в злагоді та праці.

У збірці Параски Амбросій «Сонячні вершини» (Ужгород, 1980) в розділі «Оксанчин квітник» із новою силою потверджено правдивість попередньої думки, задекларовано її як у багатьох раніше друкованих віршах, так і в нових. Для

⁴² Там само.

⁴³ Там само. — С. 14.

малой ліричної героїні вже початкового твору «Буковинка» жити — це значить тішити добрими оцінками у школі маму, тата й бабусю, це значить — «в господарстві помагати»:

*Кажуть всі, яка чемненька
Буковиночка маленька⁴⁴.*

Колись про Пилипка з оповідання Панаса Мирного «Морозенко» Михайло Рудницький відгукнувся як про такого, що продемонстрував зразок колосальної дисципліни. Подібне можна сказати і про героїню Параски Амбросій, хоча, на перший погляд, дитина ця зовсім звичайна, вона виконує звичну для села роботу, виконує її чесно і без вагань, здобуваючи взамін — як нагороду — добре слово.

Поряд із уже відомими творами на тему праці («Біля хати», «Анничка», «Весна у мене в хаті») знаходимо у збірці «Сонячні вершини» й нові поезії («На суботнику», «Бджола та ін.), в яких Параска Амбросій не повторює себе попередню, хоча й ратує за те ж. У першому творі панує колективне «ми» у збиранні металобрухту. Діти працюють «весь день від ранку залюбки», вони тішаться, що

*Росте, росте, росте гора
У школі на подвір'ї⁴⁵.*

Тричі повторене слово підсилює враження, і читач ніби й справді бачить цю гору, зведену дитячими руками. Персонажі вірша живуть не тільки теперішнім, а й майбутнім розвитком подій довкола зібраного металобрухту, як «потягне домнам тепловоз / Важкі-важкі вагони / І сталь забулька у печі...». Отож, це школяріки свідомі, ще більше згуртовані тим, що працювали спільно.

Важливо, що в П. Амбросій трудяться не лише діти: киця з котиком, прикрившись від сонця парасольками, сапають у полі буряки («Зайчик думав, що стрільці...»), бджілка, ненароком упавши в діжку і переживши щастя звільнення її звідти дітьми, думає про віддарунок:

⁴⁴ Амбросій П. Сонячні вершини. — Ужгород : Карпати, 1980. — С. 66.

⁴⁵ Там само. — С. 68.

*Знов на квітах опинилась,
Щоб янтар із них зібрати,
Дітям меду зготувати⁴⁶.*

(«Бджола»)

А хіба не праця — гімнастичні вправи малої вивірки (білки) на кладці, що через річку:

*Лапки вгору,
Лапки вбік!
Так — щодня
І кожен рік⁴⁷.*

Відзначимо бадьорий ритмічний малюнок цієї поезії, розрахований, як і сам вірш, на спонування й самих дітей до незвичайного вивірчиного захоплення.

Хіба не праця — те, що Оля забавляє малу Одарку і для неї ж хоче навчитись навіть грати на сопілці («Над Прутом»)?! Діти у Параски Амбросій закохані у ті справи, які виконують, вони не потребують при цьому зайвих нагадувань, до того ж із якоюсь особливою любов'ю ставляться до природи, хоч і нечасто виповідають ці почуття уголос. Як-от лірична героїня вірша «Не морозь мене, мороз». Дівчинка просить мороза-морозенка бути прихильною до неї, інакше доведеться тікати до хати:

*А я люблю проходжатись,
До природи приглядатись,
Я люблю стежки-дороги,
Що самі біжать під ноги.
Ще люблю я наші гори
У пухнастому уборі.
Там, де хмари, мов лелеки,
Посідали на смереки.*

Ще люблю я наше небо⁴⁸...

46 Там само. — С. 70.

47 Там само. — С. 73.

48 Там само. — С. 76.

Здається, в жодному з інших віршів П. Амбросій не зафіксовано стільки відверто і щиро висловлених патріотичних почувань малої дитини. Епітет, метафори, порівняння виконують роль своєрідних оздоб тексту, в якому, попри все, панує енергія великої любові й утіхи дитини від споглядання краси рідного краю.

Як бачиться, у віршах зі збірки «Сонячні вершини» властиві поетесі інтонації в зіставленні з попередніми книжками поглиблюються, різноманітнішою стає тематична палітра цієї творчості. Адже, крім згаданих зразків, знаходимо й кілька нових. Один із порівняно небагатьох творів Параски Юхимівни про власне дитячі забави «Моя лялька» зворушує вродженим, майже материнським ставленням ліричної героїні — малої ще дівчинки — до маминого подарунка.

*Я для ляльки Марусини
Платтячко пошюю синє.
Одягну малу гарненько,
Поведу в садок раненько⁴⁹.*

І ця дитина, як майже кожна в Параски Амбросій, відчувається відповідальною за когось у цім житті.

Або гумористично забарвлений вірш «Гриць купив собі ковпак» про малого витівника: своєю обновкою він перелякав усіх лісових мешканців. Чи на цю ж тему «Отакі-то справи»: про малу художницю, яка встигла змалювати пишний кущик, зелені трави, але ягідку не встигла, бо ... з'їла!

І ще про одну поезію П. Амбросій — чи не найкращу, художньо найдосконалішу — «Сон». Своєрідна поетична колискова багата на зорові і слухові деталі, на згадки про речі не абстрактні, а близькі і рідні дитині:

*День стомився,
Спати ліг,
Сплять жита
Уздовж доріг,
Сплять на небі зірочки,*

49 Там само. — С. 67.

*Біля ставу
Сплять качки...⁵⁰*

Повторення глухих звуків «с», «п» (алітерація) — найпримітніше явище у звукописі цього вірша, і застосування його більш ніж вдале. Звісно, дитячому сприйманню імпонують тут також цілі вінки персоніфікацій, дружне «діточки», яким лірична героїня запрошує дітей до сну, і загалом спокійний, розважливий тон викладу. Недарма цей вірш теж на довгий час став хрестоматійним і улюбленим дітьми, сконцентрувавши в собі безмір турботи про них, безмір любові — тихої, негомінкої, цілком материнської.

Збірка «Сонячні вершини» виявилася примітною якраз не «дорослими» віршами, хоч вони за кількістю склали основу, а якраз «дитячою» лірикою, що заімпонувала кожному своєю простотою, щирістю, наповненістю високим моральним змістом.

Шість років опісля «Сонячних вершин», у 1986 році, видавництво «Веселка» випустило вже останню поетичну книжку Параски Амбросій, призначену дітям, — «Косарик». До неї увійшли найкращі твори письменниці, вибрані головно з попередньої («Косарик», «Вивірка на зарядці», «Над Прутом», «На суботнику», «Зайчик думав, що стрільці...», «Моя лялька», «Сон» та ін.), а також нові поезії: «Три синички» (холодної зимової пори пташкам запахло весною від побачених на підвіконні розквітлих кактусів) і «Когут» (про півня, який, знайшовши на току зернятко, скликав на пригощання всю родину). Як бачимо, у цих чи не останніх поезіях уже літньої за віком авторки панувала все та ж, що і в молодші роки, атмосфера, при великій гіркоті свого становища Параска Юхимівна й тепер залишалась у світі творчості лагідною і ніжною, здатною розуміти дітей і дбати про їхнє благо як про найвищу цінність.

50 Там само. — С. 73.

ПРО АВТОРСЬКУ ІНДИВІДУАЛЬНІСТЬ ПИСЬМЕННИЦІ

Творча спадщина Параски Амбросій засвідчує повчальний зразок того, наскільки непросто, навіть драматично і разом з тим щасливо може складатись доля митця. З одного боку, у 1950—1980-х роках побачили світ чимало книжок цієї народної поетеси Буковини, та не всі вірші у них витримали іспит часом: багато їх, написаних у дусі соцреалізму, зафіксували радість простої громадянки жити в сім'ї братніх народів і працювати на благо соціалістичної Вітчизни. Що ж, ця віра, здається, була щирою, адже стосувалась людини чесною, довірливою, із вісьмома шкільними класами, хоч і такою, що багато читала, людини, яка через тяжку фізичну недугу не могла обертатись у широкому людському товаристві, як не могла належно збагнути сутність того, що відбувалося.

Але, як писав Лев Толстой, час «просіює» літературу. І

залишилось присвячене дітям — три збірки поезій та окремі цикли в інших книжках. Якщо спочатку в деяких із цих творів ще відчувався легкий відтінок офіційних приписів, то незабаром він зникає. Загалом же у створеній пером, словом Параски Амбросій поетичній країні дитинства панує радість життя, життя на рідній українській, буковинській землі, поряд із рідними людьми; уміння працювати й жити за законами народної моралі є тут головним. Фактично це ключові теми дитячої лірики, з погляду фахівця, «великі теми», позаяк вони «стосуються корінних аспектів буття людини і головних її цінностей». З іншого боку, тільки така настроєво радісна, життєлюбна творчість здатна виховати щасливу дитину: одна із заповідей Корнія Чуковського якраз про те, що «письменник для малих дітей неодмінно мусить бути щасливим. Щасливим, як і ті, для кого він творить». Вміти у творчості дистанціюватись від власного страждання, жодною нотою не виказавши його, для дітей же промовляти пісню радісну, потрібну їм як сонце, як повітря — хіба не заслуга це конкретної авторської індивідуальності?!

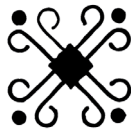
Власне, творчість Параски Амбросій для дітей в усіх відношеннях авторська: у ній є авторський погляд, авторське ставлення, не кажучи про вибір тем, характер і спосіб описування, цілком визначені поетесою, є зорієнтованість на певну читацьку аудиторію, тобто є творча індивідуальність у своїй самобутності. Водночас можна говорити про своєрідну ліричну анонімність, завуальованість ліричної особистості, суто жіночої, материнської, хоч вона крізь ці коди, знаки й образи ще виразніше окреслюється. Думка Олександра Потебні про покладення в основу поетичного твору духовно-практичного досвіду й емоційного життя автора підтверджується і тут.

Параска Амбросій справді добре бачила й відчувала свою найдорожчу аудиторію — малих школяриків у їх реальному та ідеальному, навіть особистісному вираженні, ця жінка усіх їх любила. Її уроки моральності як уроки справжньої навчительки були розраховані на тривалу життєву перспективу. Що ж до особливостей поетики розглянутої

творчості, то вони зумовлені якраз особливим типом цієї натури з її народним стилем мислення, естетичними поглядами, заснованими на фольклорних традиціях і своєрідному життєвому досвіді. У цій поезії найпростіша загальноновживана лексика, а складні синтаксичні конструкції, книжні елементи щасливо відсутні. Тут нема хитромудрих поетичних прийомів і тропів, але й нема простакуватості. Це поезія з цікавими сюжетами, оповідальна, вона звучить легко, природно, саме таку найбільше люблять та розуміють діти. Повторюючи сентенцію Максима Рильського, це творчість проста й людяна, тобто вона володіє тими рисами, які завжди були окрасою кожного мистецького явища, роблячи його доступним для багатьох.

Разом із творами Євгенії Ярошинської, Остапа Вільшини, Михайла Івасюка, Миколи Палагути, Людмили Ільїної, Василя Мельника вірші Параски Амбросій належать до найкращого, що витворила дитяча література Буковини впродовж ХХ століття. З огляду на це хочеться сподіватись на перевидання та активнішу популяризацію спадщини і цієї авторки, й інших літераторів, котрі присвячували себе дітям. Лишень так виконуватиметься мудрий заповіт Ольги Кобилянської згадувати предків, щоб історія перед нами не гасла і щоб золота нитка зв'язку з попередніми поколіннями не губилась.

КОРОТКА БІБЛІОГРАФІЯ ТВОРІВ ПАРАСКИ АМБРОСІЙ ТА ЛІТЕРАТУРИ ПРО НЕЇ

Твори

1. Амбросій П. Буковинські співанки : Поезії. — К. : Рад. письменник, 1951. — 115 с., з портр.
2. Амбросій П. На сонячній дорозі: Поезії. — К. : Рад. письменник, 1957. — 59 с., 1 л. портр.
3. Амбросій П. [Вірші] // В кн. : Антологія української поезії: В 4-х т. — Т. 4. — К. : Держлітвидав, 1957. — С. 375—378.
4. Амбросій П. Квітує моя Буковина. — Станіслав : Станіслав. обл. кн.-газ. вид-во, 1960. — 88 с.
5. Амбросій П. Квіти з полонини. — К. : Веселка, 1966. — 16 с.
6. Амбросій П. Самоцвіти : Поезії. — Ужгород : Карпати, 1970. — 110 с.
7. Амбросій П. Проліски. — К. : Веселка, 1976. — 14 с.
8. Амбросій П. Сонячні вершини : Поезії. — Ужгород : Карпати, 1980. — 80 с.
9. Амбросій П. Косарик : Вірші. — К. : Веселка, 1986. — 16 с.

10. Амбросій П. [Вірші] // Яворова сопілка : Творчість народних поетів. — Ужгород : Карпати, 1991. — С. 181—196.
11. Амбросій П. [Вірші] // Глогорожечка : книга для читання дітям. — Вид. 2-ге. — Чернівці : Букрек, 2007. — С. 39.

Література про Параску Амбросій

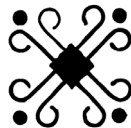
1. Амбросій Параска Юхимівна (22.10.1910—01.10.1997), народна поетеса // Особові фонди і колекції Державного архіву Чернівецької області. Чернівці : [б.в.], 2017. С. 10—12.
2. Богайчук М. А., Дуб Р. Й. Амбросій Параска Юхимівна // Енциклопедія Сучасної України. — Т. 1. — К., 2001. — С. 428.
3. Григораш Д. С. Шляхи і долі героїв // Радянська Буковина. — Чернівці : [б. в.], 1959. — С. 205—211.
4. Губар О. З народу, для народу // Амбросій П. Квітує моя Буковина : Поезії / Параска Амбросій. — Станіслав, 1960. — С. 7—8.
5. Гудзенко С. Народна поетеса Буковини // Барвінок. — 1951. — № 5. — С. 17—19.
6. Гудзенко С. Судьба песни // Лит. газета. — 1954. — 22 мая.
7. Гусар Ю. 22 жовтня народилася українська народна поетеса Параска Амбросій (1910—1997) // Вечірні Чернівці. — 2007. — 18 жовт. (№ 106). — С. 6.
8. Гусар Ю. Народна поетеса // Буковинське віче. — 2010. — 29 верес.
9. Гуторович О. Мужність // Рад. Україна. — 1947. — 21 груд.
10. Дунаєвська Л. Ф. Амбросій Параска Юхимівна // Українська літературна енциклопедія. — Т. 1. — К., 1988. — С. 47.

11. Дячков В. Щедра осінь поетеси // Літ. Україна. — 1970. — 20 жовт.
12. Колодій В. Світло на все життя // Молодий буковинець. — 1980. — 17 жовт.
13. Кривенко Є., Тихий Н. Книги колгоспних поетес // Літ. газета. — 1950. — 29 серп.
14. Лейченко Г. Гуцулка з Буковини // Україна. — 1958. — № 5. — С. 15.
15. Лесин В. Параска Амбросій // Амбросій П. Самоцвіти : Поезії. — Ужгород : Карпати, 1970. — С. 3—12.
16. Лесин В. Параска Амбросій // Амбросій П. Самоцвіти. Ужгород : Карпати, 1970. — 110 с.
17. Лесин В. Поетеса-піснярка Параска Амбросій // Амбросій П. Сонячні вершини: Поезії. — Ужгород : Карпати, 1980. — С. 3 — 9.
18. Лесин В. Чуйність, ніжність, доброта... До 70-річчя від дня народження Параски Амбросій // Рад. Буковина. — 1980. — 22 жовт.
19. Лесин В. Як земля на все хороше чуйна // Рад. Буковина. — 1990. — 21 жовт.
20. Мельничук Б. «Оту її душевну доброту я важусь українською назвати...» // Буковина. — 1995. — 21 жовт.
21. Мельничук Б. Параска Амбросій (1910—1997) // Письменники Буковини другої половини ХХ століття : Хрестоматія. Ч. 2 / Упоряд. Б. І. Мельничук, М. І. Юрійчук. — Чернівці : Прут, 1998. — С. 73—82.
22. Мельничук Б. Параска Амбросій (1910—1997) // Письменники Буковини другої половини ХХ століття : Хрестоматія. Ч. 2 / Упоряд. Б. І. Мельничук, М. І. Юрійчук. — Чернівці : Прут, 1998. — С. 73—82.
23. Параска Амбросій // Мельничук Ю. Слово про письменників. — Львів, 1958.
24. Параска Амбросій // Письменники Радянської України. — К., 1970. — С. 8—9.
25. Параска Амбросій // Письменники Радянської України. — К., 1981. — С. 4.
26. Параска Амбросій // Українська Радянська Енциклопедія. — 2-е вид. — Т. 1. — К., 1977. — С. 157—158.

27. Рада Спілки письменників України, Чернівецька організація СПУ. Параска Амбросій (Некролог) // Літ. Україна. — 1997. — 23 жовт.
28. Рильський М. Єгор Мовчан у Параски Амбросій / У кн. : Рильський М. Зграя веселиків : Лірика 1959 року. — К. : Рад. письменник, 1960. — С. 42—43.
29. Сінченко Г. І. Параска Амбросій і народна пісня // Наукові записки Чернівецького університету. — Серія філологічних наук. — 1961. — Т. 18. — Вип. 15.
30. Скуратівський В. Вікно, одчинене для пісні... // Україна. — 1980. — № 45. — С. 13.
31. Тарасюк Г. Калинова сопілка Буковини // Молодий буковинець. — 1985. — 20 жовт.
32. Ткаченко В. Степові квіти // Літ. газета. — 1960. — 28 жовт.
33. Филипчук В. С., Ковалець Л. М. Літературний дивосвіт Буковини: навч.-метод. посібник для початкової школи. — Чернівці : Митець, 1998. — С. 33—38, 113—117.
34. Филипчук В. С. Народнопедагогічне спрямування дитячих віршів Параски Амвросій // Науковий вісник Чернівецького університету: зб. наук. статей. — Вип. 43: Педагогіка та психологія. — Чернівці : ЧДУ, 1999. — С. 3—7.
35. Чернець Л., Губар О. Пісні Параски Амбросій // Вітчизна. — 1950. — № 12. — С. 176—179.
36. Чернець Л., Губар О. Пісні Параски Амбросій // Вітчизна. — 1950. — № 12.
37. Ющенко О. Максим Рильський в гостях у Параски Амбросій // Рад. Буковина. — 1975. — 19 берез.

**ІЗ ПОЕТИЧНОЇ СПАДЩИНИ
ПАРАСКИ АМБРОСІЙ**

БУКОВИНКА

Я дівчинка з Буковини,
В перший клас іду щоднини.
Раді мама та бабуся,
Що я в школі добре вчуся.

Ще й гордиться тато мною,
Що я виросла такою,
Люблю вчитись, працювати,
В господарстві помагати.

Тато й мама на роботі,
Прийду з школи я в турботі,
Щоб уроки всі зробити,
Ще й курчаток накормити.

Нарву травки на толічці —
Кроликів годую в клітці.
Кажуть всі, яка чемненька
Буковиночка маленька.

Добра, — кажуть всі, — дитина,
Дівчинка із Буковини.

ЯЛИНКА

Де, ялинко, ти зростала,
Що така хороша стала?

Я у лісі, у затінку
Зеленіла влітку й взимку, —
Мене діти полюбили
І на свято запросили.
В дитсадочку опинилась —
сріблом, злотом оповилась.

КВІТИ З ПОЛОНИНИ

Віє теплий вітерець
Над Карпатським краєм.
Ми йдемо у дитсадок,
Весело співаєм.

Наша пісенька дзвінка
Аж у гори лине.
Кажуть всі про нас:
Ідуть
Квіти з полонини.

ЗИМА

Біле-біле стало поле,
Іній завітчав сади.
Василинка йде до школи,
Замітає сніг сліди.

Блискотять бурульки-свічки,
Вітер, як в печі, гуде,
І мороз малій на щічки
Красні маківки кладе.

А вона собі любує,
Як згори летить сніжок,
Та дорогою простує —
Білим снігом без стежок.

НЕ МОРОЗЬ МЕНЕ, МОРОЗ

Ой, морозе-морозенку,
Не морозь мене, маленьку,
Ой, не треба пустувати,
Бо назад втечу до хати.

А я люблю проходжатись,
До природи приглядатись,
Я люблю стежки-дороги,
Що самі біжать під ноги.

Ще люблю я наші гори
У пухнастому уборі.
Там, де хмари, мов лелеки,
Посідали на смереки.

Ще люблю я наше небо...
Не морозь, мороз, не треба.

ВЕСНА У МЕНЕ В ХАТІ

Хоч мороз лютує дуже,
Та квіткам моїм байдуже:
Бо на квітах їм тепленько,
Розцвітаються гарненько.

Ой, яку я радість маю,
Коли квіти доглядаю!
За вікном сніги лапаті,
А весна у мене в хаті!

ВЕСНА

Глянь, весна до нас вернулась,
Сніг і лід з землі змела,
Теплим сонцем усмінулась,
Білим цвітом розцвіла.

Дерева відмолоділи,
Роквітають у садах.
Ось і птахи прилетіли —
Захлинаються в піснях.

Діти граються на сонці,
Поскидали кожущки,
Гілку зрізали з вербиці,
Змайстрували сопілки.

Як заграли рано-зранку —
Звеселіло все кругом.
Пісня радості — веснянка
Задзвеніла над селом.

ЗІНИН КВІТНИК

Зіна квіти посадила,
Поливала їх, ростила,
А вони росли, росли,
Пишним цвітом зацвіли, —
Ходить Зіна в квітнику
У розкішному вінку.

КВІТИ

Ой, та гарно в нас уліті,
Коли квіти у розквіті!
Флокси, сальвія, жоржини,
Братки, наче небо, сині.

Та ще з айстрами майори
Одягли ясні убори,
Кучеряві, різнолиці —
Мов двоюрідні сестриці.

Чорнобривці з купчаками,
Як сини одної мами, —
Запахущі, дрібнолисті,
В золотистому намисті.

Адольфінія синява,
Мальва сонячна, білява
В'ється гінко пагінцями —
Вище всіх поміж квітками.

Ось і васильки в городі,
Здавна славні у народі:
Як у нас весілля грали,
Васильки калач вкрашали.

Вийшла осінь злотокоса,
Вмили сад мій зимні роси...
Злинули сніжинки білі —
І квітки всі помарніли.

Хризантема лиш єдина
Свіжолиця, мов дитина,
З-під сніжинок виглядає,
Сумно голову схиляє.

НАША ЛЮБА

Наша Любочка маленька —
Наче пташка веселенька:
По садочку йде, співає,
Стигли ягідки збирає.

КВОЧКА

Ось травиця дрібнолиста,
На ній квочка гребениста.

І курчаток двадцять п'ять
Біля матінки сидять.

А пушок на них м'якенький,
Сірий, білий та жовтенький.

Гарно в мами під крилом
Їм ховатися гуртом!

ТРИ КИЦІ

А три киці сиві-сиві
Вибігли по зливі.
Йшли садочком
Під листочком
Сіли, пустотливі.

Зірвав вітер три горішки,
А три тії кішки
Як вхопили —
Розкусили —
І скривились трішки.

Тут прибїгла киця-мати,
Почала навчати,
Що горішки
Не для кішки,
В рот не можна брати.

КОСАРИК

По дорозі вітер в'ється
Та з Івасика сміється,
Капелюх його знімає,
Ніби гратись закликає.

Хлопчик тільки мружить очі,
З вітром бавитись не хоче.
Каже вітру:
Линь горою,
Гратись ніколи з тобою,
Бачиш, я іду з косою,
Бачиш, луг поріс травною.
Там на мене в цій порі
Ждуть завзяті косарі.

ВИВІРКА НА ЗАРЯДЦІ

По траві
По зелененькій
Скаче вивірка маленька.
Та до річки,
Та на кладку —
Робить вивірка зарядку.
Лапки вгору,
Лапки вбік!
Так — щодня
І кожен рік.
Потім вмиється фاینенько —
Цілий рік вона свіженька.
То гриби в гаю збирає,
То від хлопчиків тікає.
Ранком скаче знов до кладки:
Як-то можна
Без зарядки!

ТРИ СИНІЧКИ

Вже прийшла зима в Карпати,
Треба сани готувати.
Сніг покрив усі дороги,
Трави, квіти й обороги.
Лиш на вікнах в теплій хаті
Квітнуть кактуси голчасті.
Три синички прилетіли,
Вздріли квіти та й зраділи,
Бо запахло їм весною,
Наче сніг поплив з водою.
І співають пташки скрізь:
«Покинь сани, бери віз!»

НАД ПРУТОМ

Над Прутом тополя
Схилилась гілками,
А під нею Оля
Грає камінцями.

Йде Тарасик з поля,
На сопілці грає,
Як почула Оля,
Тараса вмовляє:

Дай мені сопілку,
Я навчуся грати,
Щоб малу Одарку
Грою забавляти.

ГУСЕНЯТА

Мама на базар ходила,
Гусенят мені купила.
Я люблю їх, доглядаю,
На травиці попасаю.

Жену з лугу на ставочок,
Щоб помили свій пушочок.
І тому вони гарненькі,
Мов ромашечки, біленькі.

МОЯ КИЦЯ

В мене киця є вухата,
Синьоока ще й лохмата,
Біла, біла, як сніжинка, -
Я зову її Пушинка.
Ходить садом між кущами,
Нагляда за горобцями,
А як з двору йде до хати,
Мусить лапки витирати:
Це я так її привчила,
Щоби бруду не носила.

ЗАЙЧИК ДУМАВ, ЩО СТРІЛЬЦІ

Взяла киця сапку в лапки
Та й поклала на плече.
Парасолечку відкрила,
Бо вже сонечко пече.

Вийшла з котиком у поле —
Ну й вусаті молодці!
Стрів їх зайчик-побігайчик
Та й подумав, що стрільці.

В куцц сховався, чудувався:
Не стрільці, а диваки!
Взяли стрільби справно в лапки
Та й сапають буряки.

ОТАКІ-ТО СПРАВИ

Крихітка-художниця
Стоїть на пеньочку,
Раптом дивиться: суніці
Ростуть у садочку.
Бачить спілу здалеченька,
До неї прямує,
Нахиляється близенько,
В зошиті малює.
Змалювала пишний кущик
Та зелені трави,
А ягідку і не вспіла.
А чому?
Тому що з'їла!
Отакі-то справи.

МОЯ ЛЯЛЬКА

Пішла мама в місто зранку
Та й купила мені ляльку.
Веду її за рученьку,
Бо вона вже величенька.
Я для ляльки Марусини
Платтячко пошюю сине.
Одягну малу гарненько,
Поведу в садок раненько.
Хай з малятами гуляє,
Сама вдома не скучає.

ГРИЦЬ КУПИВ СОБІ КОВПАК

За копійку чи п'ятак
Гриць купив собі ковпак.
От пішов той Гриць у ліс
Та й на дерево заліз.
Вовк почув, давай тікати:
Щось на дереві патлате!
— А ведмідь як зареве:
- Хтось на дереві живе!
Геть тікають їжаки:
В нашім лісі хижак!
Лячно стало горобцям:
Це ж якесь страшидло там?!
Осміввши, з-за пенька
Пригляділись до Грицька,
І зчинився гам в ліску:
- Та це ж Гриць у ковпаку!

КОГУТ

Стоїть когут на драбині
У червоній кожушині.
Дрібно крилами лопоче,
Заспівати гучно хоче:
Кукуруіку-ку-ку-ку,
Знайшов зерно на току!
Зліз з драбини на долину,
Кличе всю свою родину.
Позбігалися таркати¹,
Чорні, жовті ще й чубаті,
Наклювалися пшениці
Та й побігли до водиці.

ПЕРШОКЛАСНИЦЯ

Хоч Марина ще маленька,
А яка ж вона пильненька:
Кожний день встає раненько,
Умивається чистенько.

Сама коси заплітає,
Чисте плаття одягає.
Любить шити і в'язати,
Ще й на кухні помагати.

Як в портфель книжки складає,
На годинний поглядає,
Щоби якось ненароком
Не спізнитись на уроки.

В школі вчиться на «відмінно»,
Фізкультуру робить здібно.
Така славна в нас дівчина
Першокласниця Марина.

1 Таркатий — рябий.

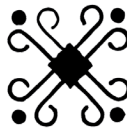

КИНУВ З ДВІЙКОЮ ДРУЖИТИ

Плаче двійка, аж голосить,
 Бо її ніхто не просить, —
 Ані Ольга, ні Степан,
 Відцурався вже й Іван.
 Зазирнула тільки в клас —
 Відштовхнув її Тарас:
 Йди сама собі гуляй,
 В нас ти друзів не шукай.
 Як здружився я з тобою,
 Всі сміялись наді мною —
 І дорослі, і малі,
 Дорікали й вчителі...
 Кинув з двійкою дружити,
 Стали всі мене любити.
 Йду бадьорий я до школи,
 Не сумую вже ніколи.
 Батько й мати теж не лають,
 Цукерками пригощають.
 І мені тепер не гірко,
 Бо зі мною йде п'ятірка.

СОН

День стомився,
 Спати ліг,
 Сплять жита
 Уздовж доріг,
 Сплять на небі зірочки,
 Біля ставу
 Сплять качки,
 Сплять на клені горобці,
 Зайчик спить у просі,
 Сплять зозулі,
 І круки,
 І вовки та лосі.
 Сплять ліси, і сплять річки,
 Сині сплять Карпати...
 Чи не час вам, діточки,
 Теж лягати спати?

Літературно-критичне видання

Лідія Ковалець

**Про Параску Амбросій
та її поетичні присвяти дітям**

Літературно-критичний нарис

Підписано до друку 06.05.2020. Формат 60x84/16.

Папір офсетний. Друк різнографічний. Умов.-друк. арк. 3,0.

Обл.-вид. арк. 3,3. Тираж 50. Зам. Н-025.

Видавництво та друкарня Чернівецького національного університету.
58012, Чернівці, вул. Коцюбинського, 2.

e-mail: ruta@chnu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 891 від 08.04.2002.

Вона
Читала вірші — прості, як земля,
І, як земля, на все хороше чуйні.
А втім, не віршами зачарувала
Вона усіх, а ясністю душі,
Погожої, мов ранок провесняний.

.....
Оту її душевну чистоту
Я важусь українською назвати,
Бо з чистоти родилась наша пісня,
Бо з чистоти родилось наше слово,
Бо сам Шевченко виник з чистоти.

Оту її душевну чистоту
Я важусь трудівницькою назвати,
Бо тільки з праці виростає подвиг,
Бо тільки з праці родяться герої,
Бо тільки з праці геній постає.

Оту її душевну чистоту
Я важусь назвати вселюдською,
Бо я блукав багато по світах,
Племін усяких бачив чималенько
І пересвідчився: під кожним небом,
Над кожним морем і на полі кожнім
Такі от є осяяні серця,
Такі правдиві очі і такі
Тверді та лагідні розумні руки.

Максим Рильський.
З вірша «Єгор Мовчан у Параски Амбросій»
(цикл «Триптих про кобзарів»)